

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДОКТРИНАЛЬНА ОСНОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Хопта О. С.

здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Бобровник С. В.

д.ю.н., проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Будь-яка юридично значима діяльність потребує тих засобів, які забезпечують її стабільність, виваженість та результативність. Саме принципи є тими засобами (основами), які визначають засади здійснення юридично значимої діяльності. Судочинство як один з ключових різновидів юридично значимої правозастосовної діяльності також наділена власними принципами, які забезпечують її здійснення. Слід відзначити, що принципи судочинства є тим феноменом правової реальності, який характеризує якість, дієвість і функціональне призначення судочинства як засобу забезпечення справедливості і законності судової діяльності. В юридичній літературі актуальність наукової розробки принципів судочинства пов'язується з їх значенням як засад, що визначають весь устрій судового процесу і всю систему процесуальних дій та відносин відповідно до завдань правосуддя [1, с. 87]; як основ, засад, основоположних, найабстрактніших правил (основних вимог), що виступають як незаперечні вимоги, котрі покладені в основу діяльності суду щодо справедливого вирішення підсудних йому справ [2, с. 64]. Так само вченим наголошується на тому, що вони являють собою основоположні ідеї, на котрих базується правове регулювання діяльності органів публічної влади (їх посадових осіб) з розгляду судових справ [3, с. 112]; належать до понять одного порядку і є вихідними елементами будь-якої концепції або певної системи наукових знань [4, с. 222]. Таким чином, наукове забезпечення здійснення судочинства в Україні, особливо в умовах реформування судової системи, потребує вироблення системи науково обґрунтованих положень, ідей та засад, що становитимуть систему принципів [5, с. 18]. Підтримуючи погляди вищезазначених вчених щодо доцільності наукової розробки принципів судочинства, що обумовлено їх значенням та практичною витребуваністю, хотіли б наголосити на тому, що принципи судочинства потребують свого усестороннього дослідження як явища галузевого та теоретико-правового характеру, де результати вивчення теоретико-правових аспектів принципів судочинства мають становити методологічну основу наукового дослідження вчених галузевих юридичних наук.

Питання принципів судочинства мають достатній рівень дослідженості в науковому плані, особливо на рівні галузевих юридичних наук. Зазначеним питанням присвячені наукові праці О. М. Круглова, О. В. Кротюка, Д. М. Лук'янця, Л. М. Ніколенка, Ю. С. Педька, А. А. Пухтецької, О. В. Рожнова, П. А. Трачука, В. Шижкіна та інших. Однак слід звернути увагу на те, що переважна більшість праць зазначених вчених розглядають проблему принципів права і судочинства в контексті конкретного виду судочинства, що безпідставно применшує роль теоретико-правових досліджень принципів судочинства. В свою чергу як явище теоретико-правового плану принципи судочинства досліджуються в роботах А. М. Васильєва, О. В. Зайчука, А. М. Колодія, Г. О. Мурашина, О. Г. Мурашина, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабіновича, В. Ф. Сіренка, О. Ф. Скаун, О. В. Сурілова, О. Ф. Фрицького, Т. І. Фулей, Л. С. Явича інших. Проте на сьогодні одностайності у поглядах вчених щодо поняття та значення принципів судочинства не вироблено, що обумовлює на сьогодні дефіцит наукових розробок питань теоретико-правових

аспектів принципів судочинства як міждисциплінарного явища правової реальності. З огляду на вищевикладене і наголошуючи на актуальності тематики, в цій науковій роботі ми ставимо за мету встановити теоретико-правові аспекти принципів судочинства як самостійного правового феномену. Отже, предметом дослідження цієї роботи будуть закономірності розуміння сутності принципів судочинства та виокремлення і характеристика основних їх властивостей.

В юридичній літературі розуміння принципів права та принципів судочинства має дискусійний характер, що обумовлено неоднозначністю розуміння принципів як явища соціальної, правової дійсності та відсутністю одностайності щодо приналежності принципів тим або іншим державно-правовим явищам чи процесам. «Принцип» у перекладі з латинської мови означає «початок», «пер-шооснова», «первинність». Юридична Енциклопедія трактує принцип як основне вихідне положення теорії, вчення, науки, світогляду, центральне поняття, визначальна ідея, що поширюється на всі явища знань у галузі, де цей принцип абстрагований [6, с. 110-111]. Безумовно, будь-які принципи, у тому числі і принципи права, є продуктом людської діяльності, результатом якої вони виступають і інтереси якої вони задовольняють. Саме складність та багатоаспектність принципів права в цілому зумовлює складність та багатоаспектність і принципів судочинства.

Принципи права в юридичній літературі також характеризуються як явища, що володіють певними властивостями і саме, засновуючись на такій властивості, вченими робиться спроба обґрунтувати їх авторське розуміння. Так принципи права являють собою:

- систему ідей і понять, що виражають сутність історичного типу права [7, с. 5 - 33];
- вихідні положення, що виражають сутність та функціональне призначення права, а отже перебувають в основі відповідної галузі права та правової системи в цілому [8];
- особливу сферу правосвідомості, правової ідеології і науки [9, с. 21 - 23; 10, с. 102 - 105];
- об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку [11, с. 452] тощо.

На підставі аналізу доктринального розуміння принципів права можемо говорити про те, що сьогодні в юридичній науці склався досить традиційний підхід до характеристики досліджуваного явища шляхом обґрунтування конкретної особливості принципів права як основи для подальшого їх розуміння. Узагальнюючи розуміння принципів права вважаємо за можливе зупинитись на декількох основних методологічних моментах, які мають значення для вивчення принципів судочинства. Так, принципи права: відображають сутність, зміст і призначення права і правового регулювання; мають об'єктивно зумовлений характер, оскільки походять від сутності права та розвиваються відповідно до розвитку права; забезпечують стабільність і непорушність юридичних явищ і процесів, які наділені власними принципами; змістом є система вихідних ідей та засад, які є втіленням загального розуміння сутності юридичного явища або процесу; слугують засобом якості та ефективності діяльності в сфері права; вбирають в себе історичний досвід розвитку правових явищ і процесів, відображають поточний стан і перспективи розвитку цих явищ і процесів;

засновуються на ідеях пануючого типу праворозуміння; реалізуються в діяльності уповноважених суб'єктів права.

Таким чином, саме значення принципів права в цілому в подальшому визначає значимість принципів правового регулювання та принципів судочинства. Похідний характер від принципів права мають інші принципи, які їх конкретизують в тій або іншій сфері правової діяльності або по відношенню до того або іншого явища правової реальності. Саме такий зв'язок існує між принципами права та принципами судочинства, де останні виступають в якості конкретизації принципів права по відношенню до діяльності в сфері судочинства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамов С.Н. Советский гражданский процесс / С.Н. Абрамов. - М. : Юриздат, 1952. – 187 с.
2. Матвійчук В.К., Хар І.О. Цивільне право України. Загальна частина. Практикум : навч. посіб., підготовлений на основі нового Цивільного кодексу України, містить тематичний план, програму курсу «Цивільне право України. Загальна частина» / В.К. Матвійчук, І.О. Хар. – К., 2006. — 736 с.
3. Кузьменко О.В. Адміністративно-процесуальне право України : навч. посіб. / О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій. – К. : Атіка, 2008. – 416 с.
4. Васильєв А.М. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права / А.М. Васильев. - М. : Юр ид. лит., 1976. – 387 с.
5. Кротюк О.В. Реалізація принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі в адміністративному судочинстві України : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.07 / О. В. Кротюк. – К., 2013. – 210 с.
6. Волошин Ю.О. Принцип / Ю.О. Волошин // Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ред. кол. : Ю.С. Шемшученко та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 5.: П-С. – 736 с.
7. Смирнов О.В. Основные принципы советского трудового права / О.В. Смирнов - М. : Юрид. лит., 1977. – 213 с.
8. Принципы административного судопроизводства [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.dip-ref.ru/ycheb-material/pravo/308.htm - станом на 09.11.2011 року
9. Лукашева Е.А. Принципы социалистического права / Е.А. Лукашева // Сов. гос-во и право. – 1970. – № 6. – С. 21-29.
10. Алексеев С.С. Проблемы теории права : курс лекций : в 2-х т. – Свердловск : Свердл. юрид. ин-т, 1972. – Т. 1. – 396 с.
11. Скакун О.Ф. Теория государства и права / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум; Ун-т внутр.дел, 2000. – 704 с.